

„Wdrażanie (nowego) porządku społecznego – Praktyka społeczna lokalnej administracji w warunkach państwowości socjalistycznej w Polsce Ludowej na przykładzie województwa wrocławskiego (1953-1973)“

Pod opieką Pana prof. dr. Wenera Benecke

Według powszechnej opinii reżimy państwowe typu sowieckiego stworzone na wzór Związku Radzieckiego skupiały w swoich rękach ogromną władzę i panowały w prawie każdej dziedzinie życia społecznego. Za pomocą służby bezpieczeństwa, szeroko rozbudowanego aparatu partyjnego, organizacji społeczno-państwowych i wreszcie dzięki administracji państwowej reżimy te starały się doprowadzić do masowej mobilizacji społecznej, legitymizującej ten ustrój. Rościły sobie również prawo do zdominowania wszystkich sfer życia społecznego. A przez to reżimy te przywłaszczały sobie prawo do sterowania nawet sposobem postępowania i myślenia na najniższym szczeblu społeczeństwa.

Do wyżej opisanego rodzaju władzy można zaliczyć także reżim komunistyczny w Polsce. Jednak mimo że państwa sowieckie starały się ingerować w każdą sferę życia społecznego jest wątpliwe, czy były one w stanie podporządkować je sobie całkowicie. Działo się tak nie tylko dlatego, że chęć opanowania wszelkich sfer życia społecznego nie pokrywała się ze społeczną rzeczywistością, ale przede wszystkim dlatego, że różne systemiczne i sukcesywnie pojawiające się ograniczenia narzucane przez sam reżim wyznaczały ciągle nowy zakres działania, mając tym samym wpływ na wszystkich obywateli społeczeństwa.

Reżim komunistyczny w Polsce niewątpliwie należy do reżimów, które stosowały przemoc i represje wobec swojej ludności. To stwierdzenie implikuje jednocześnie pewien sposób interpretacji tego typu rządów, a mianowicie dzieli ludzi na panujących i podwładnych. Często wiąże się to ze stwierdzeniem, że taki rodzaj władzy państwowej był obcy polskiemu społeczeństwu i całkowicie kontrolowany przez Moskwę oraz że nie miał on swoich podstaw w polskim społeczeństwie. Przez to powstał powszechny pogląd historyczny na temat tego okresu polskiej historii, dzielący ówczesnych uczestników według wzoru „oni” i „my”. Analizując to zjawisko z tej perspektywy można stwierdzić, że przez kilka dekad ludność była przemocą zniewolona.

Za pomocą koncepcji Lüdtkego „Eigen-Sinn. Herrschaft als soziale Praxis“ („Eigen-Sinn. Sprawowanie władzy jako praktyka społeczna”) analizuję i poddaję ocenie opozycję ‘oni – my’ w mojej pracy doktorskiej. Takie spojrzenie na społeczeństwo zawęża interpretację tego zjawiska jedynie do dwóch możliwości – przynależności do grupy panujących lub podwładnych. Badając historię reżimu komunistycznego w Polsce Ludowej nie można i nie powinno się rezygnować z brania pod uwagę tej dychotomii, jednak można i powinno się ją ponownie przeanalizować i ocenić. Koncepcja „Eigen-Sinn” Lüdtkego stawia ludzi w centrum badań. Traktuje podwładnych nie tylko jako osoby, które były przedmiotem przemocy i uciskane przez władzę, ale również jako osoby, które miały swój udział w procesie tworzenia i umacniania reżimu, w tym jaka forma władzy powstała. Takie spojrzenie umożliwia nowe interpretacje z perspektywy obywateli i ich świata społecznego, nie negując przy tym tego szczególnego rodzaju władzy z asymetrią przemocy i różnymi rodzajami obywatelskiego oporu.

Administracja w nowoczesnych państwach i w procesie ustanawiania państwowości odgrywa w życiu codziennym i społecznym zasadniczą rolę: administracja implementuje ustawy, ma udział w procesie ustawodawczym, ocenia i kontroluje konsekwentne egzekwowanie prawa i wprowadzanie w życie nowych ustaw. Przede wszystkim administracja lokalna ma bezpośredni wpływ na ludność

lokalną. Administracja jest „państwem w akcji” (Pates). Z tego powodu analizuję na podstawie województwa wrocławskiego (późniejszego dolnośląskiego) praktykę społeczną administracji w Polsce Ludowej w latach 1953-1973. Centralnym punktem mojej pracy jest pytanie, jaki udział ma lokalna i regionalna administracja w procesie realizacji państwowości socjalistycznej? Praca poświęcona jest także wzajemnemu oddziaływaniu na siebie centralnych wytycznych, własnych interesów regionalnych władz oraz sposobu sprawowania władzy w państwach socjalistycznych. Praca ta przyczynia się do historycznej dyskusji o stosunku struktur dyktatorsko-centralistycznych do procesów posiadających własną dynamikę, czyli „Eigen-Sinn”, w państwowych i społecznych podsystemach w państwach typu sowieckiego.